

Олександр Пилипенко

●

НІЖИНСЬКІ ГРЕЦЬКІ КУПЦІ ЗОСИМИ: ПІДПРИЄМНИЦЬКА, ПРОСВІТНИЦЬКА ТА БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI: 10.5281/zenodo.3732567

© О. Пилипенко, 2020. CC BY 4.0

Метою статті є дослідження підприємницької, просвітницької та благодійної діяльності родини грецьких купців Зосимів. **Методологічно** робота побудована на основі антропологічного підходу. **Наукова новизна.** Дослідження внесло до наукового обігу інформацію з раніше невідомих архівних джерел, що суттєво розширило уявлення про діяльність меценатів Зосимів. **Висновки.** Через певні життєві обставини брати Зосими змушені були покинути батьківщину та прожити в Ліворно, Москві та Ніжині. Багаторічна їх діяльність помітно вплинула на соціально-економічне, культурне й релігійне життя греків. Зосимади вболівали за долю Еллади. Вони надали значні кошти для збереження та поширення грецької культури і мови, сприяли об'єднанню греків, поліпшенню становища їх громад за кордоном. У 1804 р. уряд Іонійської Республіки, враховуючи багаторічне невтомне благодійництво Зосимів, пожалував їм диплом на дворянство. Як свідчать джерела та спеціальна література, кошти братів Зосимів направлялись переважно на такі цілі: грошова допомога у підготовці визвольної боротьби грецького народу проти османського панування; будівництво, реставрація, ремонт і утримання церков у містах і селах; фінансова допомога бідним прихожанам грецьких церков; заснування духовних і загальноосвітніх навчальних закладів; заснування стипендій для учнів і студентів, які навчалися в європейських університетах; видання грецьких книг і підручників для шкіл; матеріальна допомога лікарням, притулкам для бідних і самотніх родин; матеріальна допомога науковим товариствам. Значення величезних матеріальних внесків важко оцінити. Без них не вишло б у світ багато праць А. Кораїса, Н. Теотокіса, Е. Булгаріса й інших просвітителів. Кошти грецьких купців були фінансовою основою розгортання новогрецького Просвітництва.

Ключові слова: Ніжин, греки, Зосими, підприємництво, просвітництво, благодійність.

Вивчення історії національних меншин розпочалося після того, як в 1991 р. Україна стала незалежною державою. Відкрилися нові сторінки в історії україно-грецьких відносин. Особливо актуальним є додаткове вивчення даної теми в умовах дискурсу про статус мов національних меншин та інтеграції України до Європейського Союзу.

Греки почали емігрувати до України ще в античні часи. Особливо активною грецька еміграція з Османської імперії була у XVII–XVIII ст. Протягом усіх періодів еміграції купці та підприємці займали чільне місце серед греків-переселенців. Опинившись у різних економічних та політичних умовах, греки не припиняли активну торговельну діяльність в українських містах. Завдячуючи цьому, відбувався розквіт грецьких громад. Торгові підприємства, організовані ними, стали своєрідною «комерційною школою», де можна було набути

необхідних навичок реалізовувати товар та проявити свої здібності.

Представниками однієї з таких найвідоміших грецьких родин були брати Зосими, які народилися в провінції Епір, яка входила на той час до складу Османської імперії. У родині Зосимів усі чоловіки були купцями. Особливістю їх комерційного хисту було те, що вони добре володіли інформацією про розвиток сільського господарства та ремісництва, кон'юнктуру ринку. Ці знання допомагали їм з успіхом проводити торгові операції. Ніжин став для братів Зосимів опорним пунктом у їхній діяльності¹. Російська філія торгової фірми Зосимів займалася придбанням товарів з Китаю й інших східних країн, італійська ж філія фірми збувала ці товари в європейських країнах і посилала в обмін у Росію вироби європейської промисловості. Переважно вони торгували хутрами, тканинами, папером, шовком, вином. Більшість товарів завозилася з Османської імперії.

Феодосій і Михайло Зосими проживали в Ліворно, де діяла багата грецька громада. Великі кошти купці виділяли на друк книг, оскільки їх видання було коштовною справою, і не всі автори могли друкувати свої твори. Саме тому багато грецьких книг було видано за гроші грецьких купців. Так, Зосими запропонували Євгенію Булгарісу видати усі його підручники, наукові та літературні твори. Багато творів Є. Булгаріса на титульному листку мають спеціальну відмітку «надруковано за рахунок щедрості поважних чотирьох братів Зосимів: Анастасія, Миколи, Зоя і Михайла». Різноманітні досягнення у багатьох галузях науки поставили Булгаріса в ряди найвідоміших вчених Греції і всієї Європи. Перед смертю у 1806 р. він передав усі свої рукописи Зоїсу Зосиму, який за заповітом їх опублікував. Великі фінансові кошти для благодійних цілей активно виділяв Феодосій Зосима. За рахунок коштів братів-меценатів у друкарнях Москви, Відня, Венеції, Парижа та інших міст друкувалися книги грецьких вчених і просвітителів. У своєму листі, відправленому з Ніжина до Відня, купець з м. Яніни Михайло Псалідіс писав своєму братові Панасові: «коли брати Зосими проїжджали через місто, то Феодосій запитував про видання твоєї книги». З січня 1793 р. М. Псалідіс радить своєму братові звернутися до Зосимів за матеріальною допомогою для того, щоб мати можливість закінчити навчання і переїхати до працювати в школу в м. Яніна².

Видання грецькою мовою брати Зосими безкоштовно поширювали серед греків, направляли їх у церкви, школи, гімназії, бібліотеки. Праця Никифора Теотокіса «Недільні проповіді», яка вийшла 1796 р., була призначена для безкоштовного поширення серед парафіян. Фессалос Протомартіос, який перебував у цей час у Відні, високо оцінив просвітительську діяльність братів Зосимів. Він закликав своїх співвітчизників слідувати їх прикладу і вважав, що тільки об'єднавши зусилля, можна домогтися поширення знань серед грецького народу, який став на шлях національного визволення. Книга була декілька разів перевидана. Друге видання праці вийшло у 1801 р. у Відні, третє – у 1808 р. в Москві, четверте і п'яте у 1840 та 1854 рр. – в Афінах. У 1803 р. грецькі купці за свої кошти видали книги про історію міст Сули і Парги, в яких висвітлювалася революційна діяльність грецьких патріотів.

Визначною справою братів Зосимів в галузі просвітництва стало фінансове забезпечення перевидання праць давньогрецьких класиків, об'єднане назвою «еллінська бібліотека». Ця робота здійснювалася відомим просвітителем Адамантісом Кораісом³. Біля джерел видання стояв Михайло Зосима. З жовтня

¹ Пилипенко О.Є. Виникнення і діяльність Ніжинського грецького братства в сер. 50-х років XVII – в кінці 60-х років XIX ст. Дис. ... к.і.н. – 07.00.01 – історія України. Київ: КНУ, 1996. С. 25.

² Терентьева О. Грецькі купці Зосими: просвітницька та благодійна діяльність. Київ: Інститут історії України НАНУ, 2003. С. 89.

³ Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО). Ф. 101. Оп.1. Спр. 3537. Арк. 4.

1804 р. за допомогою А. Васіліу, який працював на той час у Відні, було випущене «Звернення» про початок випуску «Еллінської бібліотеки». До грудня 1805 р. тексти були відповідним чином підготовлені та передані до друкарні у Парижі. До 1 тому увійшли твори Клавдія Ілліану, Геракліда Понтійського, Миколи Дамаскіна з додатками і коментарями А.Кораіса про грецьку освіту, культуру і мову. Михайло Зосима особисто переслав декілька екземплярів до школи у м. Яніна, де він із братами здобував освіту. Другий том «Еллінської бібліотеки» вийшов у Парижі у 1807 р. під назвою «Вступ і послання з доповненнями і коментарями про грецькі освіту і мову», а далі йшов допис – «випущеному на пожертви братів Зосимів. До цього тому увійшли праці Ісократа – відомого оратора і засновника школи риторики. В одному з листів А. Кораіс написав, що у 1805 р. Зосима дав на видання «Еллінської бібліотеки» 4 тис. франків, у 1806 р. – 5 тис. франків і у 1807 р. – 5 тис. франків. Третій том «Еллінської бібліотеки» містив у собі «Іліаду» Гомера. Наприкінці 1808 р. вийшов двотомник творів Плутарха. Четвертий том, який вийшов із запізненням, містив твір Полісена «Військові хитрощі», що був присвячений римським імператорам Маркові Аврелію і Луцію Віру.

Співробітництво грецького просвітителя А. Кораіса і грецького купця Зосими дало поштовх для активної просвітительської діяльності багатьох купців, що проживали за кордоном. Гудес писав, що «якби не було Зосимів, то неможливо було б видання «Еллінської бібліотеки»⁴. Її випуск мав величезне значення для розвитку класичних наук і поширення освіти. Брати Зосими високо цінували значення освіти і вважали, що тільки освічені греки зможуть привести країну до звільнення від османського панування. Грецькі купці зробили великий матеріальний внесок у поширення грецької культури в Україні. Без їх допомоги не вийшли би праці А. Кораіса, Н. Теотокіса, Е. Булгаріса й інші просвітителі. За рахунок Зосимів було видано близько 60 книг, які поширювалися безкоштовно серед грецької молоді. У цілому, грецьке суспільство без фінансової підтримки братів Зосимів виявилось б менш освіченим і підготовленим до національно-визвольної революції 1821–1828 рр.

Просвітницький рух був покликаний до життя потребами історичного розвитку грецького суспільства і нерозривно пов'язаний з новогрецькою культурою попередніх століть. Натхненні визвольними прагненнями, просвітителі вбачали свою патріотичну місію в поширенні освіти і знань серед народу, що визначило його популяризаторську і педагогічну спрямованість. Просвітителі намагались пропагувати давньогрецьку культурну спадщину, знайомити зі славними традиціями нових еллінів.

Значну допомогу надавали грецькі купці і освітнім установам, зокрема, школі в м. Яніні. Характерний у цьому відношенні лист Миколи Зосими своєму племіннику Михайлові Баланідісу, відправлений 9 червня 1837 р. в Яніну. Він повідомляв, що послав 30 тис. курушів для того, щоб той продовжував навчання на батьківщині. У 1838 р. М. Зосима виділив 500 грошів для виплати стипендій 20 учням⁵. Так, 5 учнів отримали стипендії у розмірі 40 грошів на рік, 10 учнів – по 30 грошів. На зарплату вчителям пішло 28 200 грошів. Викладачі отримували від 2.5 тис. до 4 000 грошів на рік.

М. Зосима також виділяв кошти на ремонт і будівництво нових приміщень школи. Після реконструкції директором названої школи став А. Сакелларіу, а провідними вчителями – Д. Дзінос й А. Гінос. Крім того, М. Зосима призначив інспекторів, які постійно інформували його про якість викладання та потреби школи.

⁴ Терентьева Н. А. Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII–XIX вв.). Київ, 1999. С. 247–248.

⁵ ДАЧО. Ф. 101. Оп. 1. Спр. 3546. Арк. 1.

Після смерті М. Зосими 1842 р. розпорядником його капіталу і виконавцем заповіту був призначений Костянтин Пасхаліс. М. Зосима заповів побудувати нове приміщення і виділив на потреби школи 40 тис. грошів. Однак, нова школа була побудована лише в 1905 р. Відома в Янніні і бібліотека, яка була заснована і фінансована братами Зосимами. Вона носить їх ім'я і налічує 30 тис. книг. Значні кошти були пожертвовані братами і національній школі Афоніада. В списку керівників цієї школи 1802 р. був зазначений Анастасій Зосима⁶.

Брати Зосими допомагали у фінансуванні багатьох інших навчальних і просвітницьких закладів, серед яких Грецьке комерційне училище в Одесі, Олександрівське училище в Ніжині, грецький музей у Ліворно. Серед засновників національного університету в Афінах був Микола Зосима. Про це свідчить табличка з написом на фасаді університету. Благодійництво Зоїса Зосими поширювалося на Московський університет, Медично-хірургічну академію, Практично-комерційну академію, Московську губернську гімназію. Виділялися величезні кошти на утримання викладачів та поповнення бібліотек цих навчальних закладів. За внесок у розвиток науки та освіти Зоїс Зосима був обраний почесним членом наукових товариств у всіх заснованих ним навчальних закладах.

У 1819 р. Зосими заснували кафедру грецької мови у Московській гімназії, пожертвувавши на це 10 тис. крб. У Московському університеті також була відкрита подібна кафедра, і Зосими подарували їй 450 книг на давньогрецькій і новогрецькій мові, які були надруковані завдяки їх фінансовій підтримці. Зоїс пожертвував 20 тис. крб. з тим, щоб ці гроші використовувались для виплати зарплат вчителям грецької мови і придбання для навчання грецьких книг. У 1819 р. з їхньою допомогою були відкриті музей і кафедра в Медично-хірургічній академії. Вони надавали значні кошти товариству дослідників фізики. Наприклад, Зоїс щорічно виділяв на діяльність наукових установ 126 тис. крб., з яких 6 тис. крб. призначалося для публікацій досліджень в галузі фізики.

Зароблений капітал дозволив заможним грекам спрямовувати кошти на добродійність. Значні кошти вони жертвували на утримання, ремонт та оздоблення монастирів⁷. Брати Зосими виділяли значні кошти не тільки на будівництво, утримання і ремонт церков, а також купували для них предмети церковного начиння, ікони, книги тощо.

На зборах Ніжинського грецького братства 7 лютого 1802 р. було einstайно ухвалено рішення про будівництво лікарні на 20 місць і призначено 9 членів товариства для контролю за видатками. Цю постанову підписали 62 члени товариства, у тому числі Анастасій і Микола Зосими. 1 березня дійсний статський радник Іван Васильович Френцдорф направив листа до Ніжинського грецького магістрату про згоду влади на відкриття лікарні. 20 травня 1806 р. братство розглянуло питання про будівництво лікарні для бідних людей, а також ремонт старої кам'яної церкви. Серед добродійників значилися і брати Зосими. Передбачалось: 1. Відремонтувати стару церкву святих Архангелів Михаїла і Гавриїла і пристосувати її для зимового богослужіння, вкривши залізом; 2. Завершити церковну огорожу і поставити ворота; 3. На цвинтарі визначити місце для лікарні та необхідних споруд. Крім того, планувалося відремонтувати огорожу для церковної лікарні. Значну фінансову допомогу зробив член братства Євстафій Іванович Деларов. Під керівництвом бургомістра Ніжинського грецького магістрату Івана Анастасієвича Кліци роботи були завершені у 1807 р.

За ініціативи Анастасія Зосими, який проживав у Ніжині, було розпочато

⁶ Пилипенко О. Є. Благодійна діяльність греків в Україні (XIX ст.). *Вісник Київського інституту «Слов'янський університет»*. Київ, 1998. Вип. 1. С. 177–178.

⁷ ДАЧО. Ф. 101. Оп 1, Спр. 379 Арк. 10.

будівництво кам'яної церкви Св. Костянтина і Олени на території грецького цвинтаря. Після смерті Анастасія його брат Микола продовжив це будівництво. У 1821 р. відбулося урочисте освячення церкви Св. Костянтина та Олени⁸.

Микола Зосима піклувався про відправлення служби у церкві. На власні кошти він побудував будинки для священників і оснастив їх усім необхідним для життя. Для того, щоб забезпечити утримання церкви і священника, Микола вніс у банк під 5 відсотків річних 10 тис. крб. У своєму заповіті Микола передав церкві Св. Костянтина і Олени церковні книги російською мовою і 100 крб. сріблом. Під час трагічних подій війни за незалежність Греції у 1820–1822 рр. у м. Яніна згоріли церкви Св. Афанасія, Св. Миколи, Св. Марини. У 1828 р. Микола взяв на себе витрати по їх реконструкції. Згодом він додатково виділив 2 тис. карбованців, а також 51 тис. грошей на інші грецькі монастирі та церкви. У 1840 р. Микола пожертвував 5 тис. грошей на будівництво церкви Святої Трійці в Месалонгі та 23 тис. грошей для відновлення церкви Святого Миколая.

Родина Зосимів виділяла значні кошти на соціальні потреби бідним грекам. Так, 1792 р. брати передали 90 тис. крб. Імператорському сирітському будинку в Москві для незаможних дівчат. Відомо, що цю суму було передано 25 бідним дівчатам, серед яких 20 були з Яніни, а 5 – із сіл Загір'я. Перше надходження грошей на рахунок сирітського будинку відбулося 1 листопада 1800 р. в розмірі 30 тис. крб., а друге – 3 грудня 1815 р. в розмірі 60 тис. крб. У ті роки видати бідних дівчат заміж було проблемою, а тому ці кошти потрібні були їм для приданого. Брати добре знали про цю проблему і охоче допомагали у її вирішенні⁹.

За даними архіву Філіу, у 1815 р. брати Зосими передали 750 крб. на святкування Різдва в бідних сім'ях. На утримання імператорського сирітського будинку в Москві для незаможних дівчат протягом 1782–1818 рр. брати жертвували 280 тис. крб. У 1840 р. ця сума зросла до 1 004 248 крб. сріблом. Відповідно до заповіту Миколи, цьому притулку було пожертвувано ще 400 тис. крб. Протягом багатьох років виплачувались гроші для бідних дівчат і у м. Яніна. Відомо, що 1839 р. за наказом Миколи Зосими з Москви до Греції було перераховано 6 тис. крб. Він просив 20 тис. грошей передати дівчатам власне з Яніни і 1200 – безприданницям із Загор'я¹⁰.

Приділяв увагу Микола Зосима своїм співвітчизницям, які мешкали в Ніжині. Незаміжнім дівчатам він жертвував 10 тис. крб., для 11 з них було виділено 2500 крб. на придане. У 1815 р. Зосими виділили 110 тис. крб. п'яти грецьким церквам для того, щоб щорічно перед Різдом і Великоднем гроші роздавали парафіянам. У 1818 р. брати знову передали Ніжинському грецькому магістрату 2857 крб. Відсотки від цієї суми призначалися для щорічної роздачі 100 бідним парафіянам грецької церкви, а також двом ієреям (кожному 5 крб. 71 коп.), сторожам (кожному 2 крб. 71 коп.), читцям псалтиря (кожному 2 крб. 71 коп.), дзвонарям (кожному 14 крб. 28 коп.), паламарям (кожному 71 крб. 42 коп.). Коли почалася війна в Епірі, то Зоїс і Микола послали своїй довірній особі 15 тис. грошей на благодійні цілі. У Константинополь на ім'я Янніса Меласа було перераховано 10 тис. грошей на підтримку співвітчизників, ще 6 тис. грошей призначалося для безпритульних християн. 1823 р. Микола видавав гроші для школярів з метою придбання їм взуття та одягу¹¹.

Авторитет братів Зосимів серед жителів міста Ніжина був високим. Микола користувався високою повагою і довірою в громаді. Протягом багатьох років він

⁸ Морозов О., Костенко І. Брати Зосими. *Сіверянський літопис*. 1996. № 4. С. 67.

⁹ Харлампович К. В. Нариси історії грецької колонії в місті Ніжині (XVII–XVIII). Записки історично-філологічного відділу Української Академії Наук. Київ, 1924. № 24. С. 22.

¹⁰ Греки в Ніжині. *Ніжин*, 2001. Вип. 2. С. 47.

¹¹ Терентьева Е., Чернухин Е. Нежинские купцы братья Зосимады. Подвижники и меценаты: грецькі підприємці та громадські діячі в Україні XVII – XIX ст. Київ, 2001. С. 113.

був старостою в грецьких церквах Ніжина. У 1804 р. уряд Іонійської Республіки, враховуючи багаторічне невтомне благодійництво Зосимів, пожалував їм диплом на дворянство. Зой Зосима був нагороджений орденами Св. Анни і Св. Володимира, а також грецьким командорським орденом Спасителя – вищою нагородою. Кавалером ордена Спасителя 2 і 3 ступенів був також і Микола Зосима.

14 січня 1819 р. у Ніжині помер Анастасій, 19 серпня 1827 р. у Москві – Зоїс, а 26 лютого 1846 р. знову ж у Ніжині – останній із братів Микола. Брати Анастасій та Микола були поховані на грецькому цвинтарі в Ніжині біля церкви Костянтина й Олени.

Багаторічна діяльність братів Зосимів помітно вплинула на соціально-економічне, культурне і релігійне життя греків. Зосимади вболівали за долю Еллади. Вони надали значні кошти для збереження і поширення грецької культури і мови, сприяли об'єднанню греків, поліпшенню становища їх громад за кордоном. Як свідчать джерела і спеціальна література, кошти братів Зосимів направлялись переважно на такі цілі:

- грошова допомога у підготовці визвольної боротьби грецького народу проти османського панування;
- будівництво, реставрація, ремонт і утримання церков у містах і селах;
- фінансова допомога бідним прихожанам грецьких церков;
- заснування духовних і загальноосвітніх навчальних закладів;
- заснування стипендій для учнів і студентів, які навчалися в європейських університетах;
- видання грецьких книг і підручників для шкіл;
- матеріальна допомога лікарням, притулкам для бідних і самотніх родин;
- матеріальна допомога науковим товариствам.

Значення величезних матеріальних внесків важко оцінити. Без них не вийшли б у світ багато праць А. Кораїса, Н. Теотокіса, Е. Булгаріса й інших просвітителів. Кошти грецьких купців були фінансовою основою розгортання новогрецького Просвітництва.

References

- DACHO (Derzhavnyi arkhiv Chernihivskoi oblasti) – SACHO (State Archives of Chernihiv Oblast). F. 101. Op 1, Spr. 379 Ark. 10.
- DACHO – SACHO. F. 101. Op. 1. Spr. 3537. Ark. 4.
- DACHO – SACHO. F. 101. Op. 1. Spr. 3546. Ark. 1.
- Harlampovich, K. V. (1924). Narysy istorii hretskoi kolonii v misti Nizhyni (XVII–XVIII st.) [Essays on the history of the Greek colony in Nizhyn (17–18 centuries)]. *Zapysky istorychno-filolohichnoho viddilu Ukrainskoi Akademii Nauk – Notes of the History and Philology Department of the Ukrainian Academy of Sciences*, 24.
- Hreky v Nizhyni [Greeks in Nizhyn] (2001). *Nizhyn*, Issue 2.
- Morozov, O., and Kostenko, I. (1996). Braty Zosimy [Brothers Zosimades]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 4.
- Pylypenko, O. Ye. (1996) Vynyknennia i diialnist Nizhynskoho hretskoho bratstva v ser. 50-h rokiv XVII – v kinci 60-h rokiv XIX st. [The emergence and activity of the Nizhyn Greek Brotherhood in Ser. 50-ies of XVIII – in the late 60-ies of XIX century]. Candidate's thesis. Kyiv, Ukraine.
- Pylypenko, O. Ye. (1998). Blahodiina diialnist hrekyv v Ukraini (XIX st.) [Charity Activities of the Greeks in Ukraine (19th Century)]. *Visnyk Kyivskoho instytutu «Slovianskyi universytet» – Bulletin of the Kyiv Institute «Slavic University»*, Issue 1.
- Terenteva O. (2003) Gretski kuptsi Zosimy: prosvitnytska ta blahodiina diialnist [Greeks Zosimades: educational and charitable activities]. Kyiv Ukraine.
- Terenteva, N. A. (1999) Greki v Ukraine: ekonomicheskaja i kulturno-prosvetitel'skaja dejatel'nost' (XVII–XIX vv.) [Greeks in Ukraine: economic, cultural and educational activities]. Kyiv, Ukraine.

Terenteva, E., and Chernukhin, E. (2001). *Nezhinskie kuptsy bratja Zosimady* [The Nizhyn merchants Zosimades brothers]. *Podvyzhnyky i metsenaty: hretski pidpriyemtsi ta hromadski diachi v Ukraini XVII–XIX st. – Ascents and Patrons: Greek Entrepreneurs and Public Figures in Ukraine from the 17th to 19th Centuries*. Kyiv, Ukraine.

Пилипенко Олександр Євгенійович – доктор історичних наук, професор кафедри гуманітарних дисциплін Національного університету харчових технологій (вул. Володимирська, 68, м. Київ, 01033, Україна).

Pylypenko Oleksandr E. – Doctor of Historical Sciences, Professor, Department of Humanities, National University of Food Technologies (68 Volodymyrska Street, Kyiv, 01033, Ukraine).

E-mail: pylypenko08@ukr.net

NIZHYN GREEKS ZOSIMADES: ENTREPRENEURIAL EDUCATIONAL AND ACKNOWLEDGMENTS ACTIVITY

The purpose of the article is to study the entrepreneurial, educational and charitable activities of the family of Greek merchants Zosimades. Methodologically the work was built on the basis of an anthropological approach using appropriate methods. Scientific novelty. The research brought to the scientific circulation information from previously unknown archival sources, which significantly expanded the understanding of the activity of Zosimades patrons. Conclusions. Due to certain circumstances, the Zosima brothers were forced to leave their homeland and live in Livorno, Moscow and Nizhyn. Their long-standing activities have had a significant impact on the socio-economic, cultural and religious life of the Greeks. Zosimadas were rooting for Hellas. They provided significant funds for the preservation and spread of Greek culture and language, and contributed to the unification of the Greeks and to the improvement of their communities abroad. In 1804 the government of the Ionian Republic, given the many years of tireless charity Zosimades, awarded them a diploma in nobility. According to sources and specialized literature, the funds of the Zosimades brothers were mainly used for the following purposes: financial assistance in preparation for the liberation struggle of the Greek people against Ottoman domination; construction, restoration, repair and maintenance of churches in towns and villages; financial assistance to poor parishioners of Greek churches; establishment of spiritual and general educational institutions; establishing scholarships for students and students who have studied at European universities; publication of Greek books and textbooks for schools; financial assistance to hospitals, shelters for poor and single families; financial assistance to scientific societies. The value of the large financial contributions is difficult to estimate. Without them many works of A. Korais, N. Teotokis, E. Bulgaris and other enlighteners would not be published. The funds of the Greek merchants were the financial basis for the deployment of the New Greek Enlightenment.

Keywords: Nizhyn, Greeks, Zosimades, entrepreneurship, education, charity.

Дата подання: 23 грудня 2019 р.

Дата затвердження до друку: 5 березня 2020 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Пилипенко О. Ніжинські грецькі купці Зосими: підприємницька, просвітницька та благодійна діяльність. *Сіверянський літопис*. 2020. №1. С. 100–106. DOI: 10.5281/zenodo.3732567.

Цитування за стандартом APA

Pylypenko, O. (2020). Nizhynski hretski kuptsi Zosymy: pidpriyemnytska, prosvitnytska ta blahodiina diialnist [Nizhyn Greeks Zosimades: Entrepreneurial, Educational and Charitable Activity]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, 100–106. DOI: 10.5281/zenodo.3732567.